

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (Domestic Violence) โดยเฉพาะความรุนแรงระหว่างสามีภรรยา ไม่ว่าจะเป็นการสมรสนั้นจะเป็นการสมรสโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ก็ตาม เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยในปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากการนำเสนอข่าวสารไม่ว่าจะช่องทางใดอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งมีทั้งกรณีการใช้ความรุนแรงที่ทำให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย บางกรณีเป็นการทำร้ายร่างกายจนได้รับอันตรายสาหัส หรือจนกระทั่งถึงแก่ชีวิตในที่สุด ซึ่งความเป็นจริงแล้วความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยนั้น มีปรากฏขึ้นมานานแล้วและเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง แต่จะกลายเป็นกระแสหรือสังคมโดยทั่วไปจะให้ความสำคัญขึ้นมาก็ต่อเมื่อมีการนำเสนอข่าวสารในทำนองนี้ออกมาครั้งใดครั้งหนึ่งเท่านั้น จึงถือว่าสังคมไทยในปัจจุบันเป็นสังคมกระแส ที่ให้ความสำคัญต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เป็นไปตามกระแสของสังคมที่หันเหหรือเพ่งเล็งให้ความสำคัญเพียงชั่วขณะเท่านั้น โดยหากเวลาผ่านไประยะหนึ่งแล้วความสำคัญในเรื่องความรุนแรงในครอบครัวก็หมดไป

ซึ่งปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (Domestic Violence) โดยเฉพาะความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สมรส คู่สมรสเดิม หรือผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภรรยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส มีแนวโน้มสูงขึ้นในสังคมไทยปัจจุบัน¹ โดยพฤติกรรมของความรุนแรงในครอบครัวนั้นมักเป็น “ผู้ชายในครอบครัว” ที่เป็นผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว และ“ผู้หญิง” มักจะตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงในครอบครัวถึงร้อยละ 80² และจากการศึกษาถึงความสัมพันธ์

¹ จำนวนผู้หญิงที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงที่มารับบริการที่ศูนย์พึ่งได้พบว่า ในปี พ.ศ.2548 มีจำนวน 5,656 ราย, ในปี พ.ศ.2549 มีจำนวน 7,901 ราย, ในปี พ.ศ. 2550 มีจำนวน 9,469 ราย, ในปี พ.ศ. 2551 มีจำนวน 13,565 ราย, ในปี พ.ศ.2552 มีจำนวน 11,152 ราย, ในปี พ.ศ. 2553 มีจำนวน 12,554 ราย ข้อมูลจาก รายงานข้อมูลสถานการณ์ด้านความรุนแรงของประเทศไทยและมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ประจำปี 2553, สืบค้นเมื่อ 17 มิถุนายน 2555, จาก <http://www.violence.in.th/publicweb/NewsDetail.aspx?id=59&type=2>

² กลังปัญญาไทย. ความรุนแรงในครอบครัว. สืบค้นเมื่อ 17 มิถุนายน 2555, จาก www.panyathai.or.th/wiki/index.php/

ระหว่างชีวิตของผู้หญิงและผู้ชายพบว่า ผู้ชายมีแนวโน้มมากกว่าผู้หญิงที่จะเป็นผู้กระทำความรุนแรงต่อคู่ของตน³ โดยลักษณะส่วนบุคคลที่ผลักดันให้ก่อความรุนแรงคือ คนที่มีประสบการณ์ความรุนแรงมาก่อน การมีอาวุธในครอบครอง การดื่มแอลกอฮอล์หรือสารเสพติด มีปัญหาความเครียดจากหน้าที่การงานในชีวิตประจำวัน รวมถึงคนที่ขาดทักษะชีวิตในการระงับความโกรธ ระงับความขัดแย้ง และการรับมือกับความเครียด ปัจจัยทั้งหมดล้วนเป็นปัจจัยเสี่ยง (Risk Factor) ที่นำไปสู่การกระทำความรุนแรงในครอบครัวโดยการทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน จนฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้รับอันตรายแก่ร่างกาย หรือได้รับอันตรายสาหัส หรือถึงแก่ชีวิตในที่สุด ดังนั้น "ความรุนแรงในครอบครัว" นี้ถ้าเราปล่อยให้เกิดขึ้นไม่ว่าจะมากหรือน้อย ความรุนแรงก็อยู่ในสังคมตลอดไป จึงมีความจำเป็นที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือป้องกันมิให้ความรุนแรงแพร่ขยายถ่ายทอดเป็นวัฏจักร โดยควรหามาตรการที่เหมาะสมเพื่อยุติความรุนแรงให้เร็วที่สุด

การกระทำความรุนแรงในครอบครัว ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่ง ที่ส่งผลกระทบต่อสวัสดิภาพและความปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย ซึ่งในความเป็นจริง ผู้ถูกกระทำควรมีสถานะที่จะได้รับความคุ้มครอง โดยรัฐอย่างถูกต้องตามกฎหมายจากการถูกกระทำความรุนแรงนี้ด้วย เพราะตามหลักสิทธิมนุษยชนสากลซึ่งประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีนั้น ได้ระบุไว้ว่า มนุษย์ทุกคนมีสิทธิในชีวิต เสรีภาพและความปลอดภัยในร่างกายและยังมีสิทธิในความเสมอภาคทางกฎหมาย⁴ นอกจากนี้ยังมีอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ (The Convention on the Elimination of Alls Forms of Discrimination Against Women) หรือเรียกว่า “CEDAW” และจากข้อตกลงใน “CEDAW” นี้เอง ทำให้รัฐบาลไทยจำเป็นต้องหันมาใส่ใจและปรับเปลี่ยนกระบวนการในการให้ความเป็นธรรมแก่สตรี โดยเฉพาะในกรณีความรุนแรงภายในครอบครัว โดยในปี พ.ศ.2550 ได้มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ขึ้น จึงนับเป็นก้าวสำคัญของสังคมไทยในการสร้างกลไกคุ้มครองและพัฒนาแนวทางแก้ไขปัญหานี้เนื่องจากความรุนแรงในครอบครัว อันเป็นปัญหาที่คุกคามและเป็นรูปแบบหนึ่งของการละเมิดสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ฉบับปัจจุบันได้บัญญัติรับรองให้ ความสำคัญเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวไว้อย่างชัดเจน โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 40(6)⁵

³ กิริติกันต์ เตชะวัฒนากุล. 2552. ความรุนแรงในครอบครัว : จุดเริ่มต้นของการละเมิดสิทธิมนุษยชนในชีวิต. สืบค้น ณ วันที่ 17 มิถุนายน 2555, จาก www.thaingo.org/writer/view.php?id=1352

⁴ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 3 และ ข้อ 6

⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550

มาตรา 40 “บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

มาตรา 52 วรรคสอง⁶ และมาตรา 81(5)⁷ อีกทั้งมี พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ที่ถือเป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่ได้ตราขึ้นเพื่อใช้แก้ปัญหาและจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวไว้โดยเฉพาะ ซึ่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 นี้ได้ให้คำนิยามของคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” และ “บุคคลในครอบครัว” ไว้ใน มาตรา 3 ว่า

“ความรุนแรงในครอบครัว” หมายความว่า การกระทำใดๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำ ผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบแต่ไม่รวมถึงการกระทำความผิดโดยประมาท

“บุคคลในครอบครัว” หมายความว่า คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใดๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

จากบทนิยามในบทบัญญัติดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 นี้ มุ่งคุ้มครองลักษณะของการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวไว้เป็นการเฉพาะ โดยได้กำหนดระดับของความรุนแรงในครอบครัวไว้ที่ ไม่เกินขอบเขตของการทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 เท่านั้น ซึ่งความรุนแรงดังกล่าวไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท อีกทั้ง บทนิยามคำว่า “บุคคลในครอบครัว” ตามพระราชบัญญัตินี้มีหมายความกว้างขวาง และครอบคลุมไปจนถึง ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส รวมถึงสมาชิกทุกคนใน

(6) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ข่มขืนมิสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และข่มขืนมิสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ”

⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

มาตรา 52 วรรคสอง “เด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ให้ปราศจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม ทั้งมีสิทธิได้รับการบำบัดฟื้นฟูในกรณีที่มีเหตุดังกล่าว”

⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550

มาตรา 81 “รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านกฎหมายและการยุติธรรมดังต่อไปนี้

(5) สนับสนุนการดำเนินการขององค์กรภาคเอกชนที่ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน โดยเฉพาะผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว”

ครอบครัวที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน ดังนั้น ผู้เขียนจึงได้จำกัดขอบเขตของการศึกษาไว้ที่เฉพาะ “ความรุนแรงในครอบครัว” ตามความหมายของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สมรส⁸ เท่านั้น

และเมื่อพิจารณาถึงเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 แล้ว พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ให้เหตุผลในการประกาศใช้ไว้อย่างชัดเจน ซึ่งถือเป็นลักษณะเด่นที่พระราชบัญญัติฉบับนี้ต้องการ คือ เนื่องจากปัญหาการแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมีความละเอียดอ่อนซับซ้อนเกี่ยวข้องกับบุคคลใกล้ชิดมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลโดยทั่วไป การใช้มาตรการทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญามายังคับกับการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจึงไม่เหมาะสมเนื่องจากกฎหมายอาญามีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษผู้กระทำความผิด มากกว่าที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดหรือปกป้องคุ้มครองผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้น การมีกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว จึงมีความเหมาะสมกว่าการใช้กระบวนการทางอาญา เพราะสามารถกำหนดรูปแบบ วิธีการ และขั้นตอนที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป โดยให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสดับตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้ ประกอบกับเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม

ซึ่งจากการศึกษาถึงรูปแบบ วิธีการ และขั้นตอนในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีพิจารณาความคดีความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สมรส ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 นั้น พอสรุปขั้นตอนโดยสังเขปได้ดังนี้

เมื่อมีการร้องทุกข์จากผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวแล้ว ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนโดยเร็วและส่งตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว สำนักงานสอบสวนพร้อมทั้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีต่อศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่ได้ตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว มาตรา 8 วรรค 1⁹ และไม่ว่าการพิจารณาตีความ

⁸ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ในมาตรา 3 เรื่องบทนิยามศัพท์นั้น คำว่า “คู่สมรส” อยู่ในความหมายของคำว่า “บุคคลในครอบครัว” ซึ่งหมายความว่ารวมถึงคู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสด้วย

⁹ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550

มาตรา 8 วรรค 1 “เมื่อมีการร้องทุกข์ภายในอายุความตามมาตรา 7 แล้ว ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนโดยเร็วและส่งตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว สำนักงานสอบสวนพร้อมทั้ง

รุนแรงในครอบครัวจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ยอมความกัน โดยมุ่งถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัวเป็นสำคัญ มาตรา 15¹⁰ และหากภายหลังศาลพิพากษาว่า ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวมีความผิด ศาลมีอำนาจกำหนดให้ใช้วิธีการฟื้นฟู บำบัดรักษา คุมประพฤติผู้กระทำความผิด ให้ผู้กระทำความผิดชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ทำงานบริการสาธารณะ ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือทำทัณฑ์บนไว้ ตามวิธีการและระยะเวลาที่ศาลกำหนดแทนการลงโทษผู้กระทำความผิดก็ได้ มาตรา 12 วรรค 1¹¹

จากการศึกษาถึงขั้นตอนดังกล่าวจะเห็นได้ว่า หลังจากที่พนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นให้พนักงานอัยการแล้ว หากคดีจะขึ้นสู่การพิจารณาของศาลได้ ในชั้นพิจารณาตั้งคดีของพนักงานอัยการนั้น พนักงานอัยการต้องมีคำสั่งให้ฟ้องคดี ซึ่งในขั้นนี้

ความเห็นไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีต่อศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่ได้ตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว แต่หากมีเหตุจำเป็นทำให้ไม่อาจยื่นฟ้องได้ทันภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ขอคัดฟ้องต่อศาลได้คราวละไม่เกินหกวัน แต่ทั้งนี้ ต้องไม่เกินสามคราวโดยให้นำกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับโดยอนุโลม”

¹⁰ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550

มาตรา 15 “ไม่ว่าการพิจารณาคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ยอมความกัน โดยมุ่งถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัวเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้ ประกอบด้วย

- (1) การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว
- (2) การสงวนและคุ้มครองสถานภาพของการสมรสในฐานะที่เป็นศูนย์รวมของชายและหญิงที่สมัครใจเข้ามาอยู่กินกันสามิภริยา หากไม่อาจรักษาสถานภาพของการสมรสได้ ก็ให้การหย่าเป็นไปด้วยความเป็นธรรมและเสียหายน้อยที่สุด โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรเป็นสำคัญ
- (3) การคุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะที่ครอบครัวนั้นต้องรับผิดชอบในการดูแลให้การศึกษาแก่สมาชิกที่เป็นผู้เยาว์
- (4) มาตรการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือสามิภริยาและบุคคลในครอบครัวให้ปรองดองกันและปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันเองและกับบุตร”

¹¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550

มาตรา 12 วรรค 1 “ในกรณีที่ศาลพิพากษาว่า ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวมีความผิดตามมาตรา 4 ศาลมีอำนาจกำหนดให้ใช้วิธีการฟื้นฟู บำบัดรักษา คุมความประพฤติผู้กระทำความผิด ให้ผู้กระทำความผิดชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ทำงานบริการสาธารณะ ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือทำทัณฑ์บนไว้ ตามวิธีการและระยะเวลาที่ศาลกำหนดแทนการลงโทษผู้กระทำความผิดก็ได้”

พนักงานอัยการมักมีคำสั่งให้ฟ้องคดีเสมอ¹² แต่ปรากฏว่า เมื่อคดีความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สมรสขึ้นสู่การพิจารณาในชั้นศาลแล้ว มาตรา 15 แห่งบทบัญญัติดังกล่าวกลับกำหนดให้ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความยอมความกัน โดยมุ่งถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัวเป็นสำคัญ และหากภายหลังศาลพิพากษาว่า ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวมีความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งผู้นั้นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่มาตรา 12 วรรค 1 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ได้กำหนดให้ศาลมีอำนาจกำหนดให้ใช้วิธีการฟื้นฟู บำบัดรักษาคุ้มครองประพฤติก่อทำความผิด ให้ผู้กระทำความผิดชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ทำงานบริการสาธารณะ ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือทำทัณฑ์บนไว้ ตามวิธีการและระยะเวลาที่ศาลกำหนดแทนการลงโทษผู้กระทำความผิดก็ได้

เมื่อรูปแบบ เนื้อหา และเหตุผลในการประกาศใช้ของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 นี้ได้ออกแบบมาเพื่อต้องการที่จะกำหนดรูปแบบ วิธีการ และขั้นตอนที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป โดยให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกลับตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้ และไม่ประสงค์จะลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิด

ประเด็นจึงมีอยู่ว่า ในชั้นสังคมของพนักงานอัยการนี้ สมควรที่จะมีวิธีการหรือมาตรการใดที่จะเข้ามาเป็นเครื่องมือช่วยในการเบี่ยงเบนคดีความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สมรส เสียก่อนที่คดีจะขึ้นสู่ชั้นพิจารณาของศาลทั้งหมด หรือสมควรปล่อยให้คดีความรุนแรงในครอบครัวประเภทขึ้นสู่การพิจารณาของศาลไป แล้วปล่อยให้ศาลเป็นผู้ดำเนินการจัดการเองเสีย แม้กระทั่งการไกล่เกลี่ยคู่สมรส หรือผู้เคยเป็นคู่สมรสกันมาก่อนที่ใช้ความรุนแรงต่อกันทั้งๆ ที่บทบัญญัติดังกล่าวต้องการที่จะกำหนดรูปแบบ วิธีการ และขั้นตอนที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป โดยให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกลับตัว และยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้ มากกว่าการที่ศาลจะมุ่งลงโทษผู้กระทำผิดเพียงอย่างเดียว

จึงถือว่าวิธีพิจารณาความในคดีความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สมรสตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 นี้ เป็นบทบัญญัติที่

¹² พนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องผู้กระทำความผิด 333 ราย และมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีเพียง 12 ราย จากคดีทั้งหมด ข้อมูลจาก รายงานข้อมูลสถานการณ์ด้านความรุนแรงของประเทศไทยและมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ประจำปี 2553. สืบค้นเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2555, จาก <http://www.violence.in.th/publicweb/NewsDetail.aspx?id=59&type=2>

ตอกย้ำถึงความล้มเหลวของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอีกฉบับหนึ่ง ที่มีลักษณะการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่ตึงข้อพิพาทต่างๆ เข้าสู่ระบบและถูกผูกขาดโดยรัฐมากเกินไป ที่รัฐเข้ามาจัดการทั้งหมด ทั้งระบบ อีกทั้งยังไม่มีมาตรการในการเบี่ยงเบนคดีที่เหมาะสมที่นำมาใช้กับคดีความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สมรส เพื่อเป็นการลดขั้นตอนและภาระในการพิจารณาคดีของศาล แต่กลับแก้ปัญหาโดยการผลักภาระหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมไว้ที่ศาลเพียงองค์กรเดียว สะท้อนถึงลักษณะของกระบวนการยุติธรรมของไทยได้ว่า ขาดการแก้ปัญหาในเชิงระบบ ไม่สามารถแก้ไขปัญหามาให้ครบทุกมิติและรอบด้านได้ในกระบวนการเดียว ขาดการประสานงานระหว่างองค์กรในกระบวนการยุติธรรม และยึดติดกับการพิจารณาคดีในรูปแบบเดิมๆ ที่มองว่าหากเกิดข้อพิพาทแล้วต้องให้ศาลเป็นผู้ตัดสินคดีความเท่านั้น โดยละเลยต่อความสำคัญของรูปแบบกระบวนการพิจารณาคดีทางเลือก

ผู้เขียนเห็นว่า จึงไม่มีความจำเป็นใดที่จะปล่อยให้ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากคดีความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สมรสนี้ ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลเสียทั้งหมด แต่หากมีการกำหนดถึงรูปแบบการพิจารณาคดีที่เหมาะสม หรือมาตรการการเบี่ยงเบนคดีความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สมรส ในชั้นสังกัดของพนักงานอัยการแล้ว ย่อมจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรมมากกว่า อีกทั้งยังเป็นการลดปริมาณคดีอีกช่องทางหนึ่งด้วย ซึ่งจากการศึกษากฎหมายของประเทศเยอรมนี ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศออสเตรเลีย พบว่าการใช้มาตรการเบี่ยงเบนคดีความรุนแรงในครอบครัวในชั้นสังกัดของพนักงานอัยการ เกิดผลดีกับตัวผู้กระทำความผิดเอง เช่น เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดแสดงออกซึ่งความสำนึกผิดในการกระทำของตน และรับผลอันเกิดจากการกระทำนั้น และยังเกิดผลดีกับผู้เสียหายเองที่ได้เข้าใจถึงสาเหตุของการกระทำความผิด และยังเป็นการสร้างสันติภาพและความสมานฉันท์ขึ้นในสังคม อีกทั้งยังเป็นการลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลได้อีกช่องทางหนึ่ง โดยเห็นว่า ในชั้นสังกัดของพนักงานอัยการ สมควรนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ด้วยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conference) และวิธีการลงโทษโดยที่ประชุม (Circle Sentencing) มาปรับใช้เพื่อเบี่ยงเบนคดีความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สมรส ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550

เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative justice) เป็นกระบวนการทัศนกระบวนการยุติธรรมรูปแบบหนึ่งที่มีลักษณะเด่น คือ เป็นทั้ง “วิธีการแบบสันติวิธี” ในการจัดการความขัดแย้งและการกระทำผิดกฎหมายที่นำไปสู่ “เป้าหมายเชิงสมานฉันท์” ในตัวเอง

โดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น เริ่มต้นด้วยการเปลี่ยนมุมมองจากเดิมที่ว่า อาชญากรรม คือ การกระทำผิดกฎหมายบ้านเมือง ไปสู่มุมมองที่ว่า อาชญากรรม คือ การกระทำที่ทำลายสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลก่อนที่จะเป็นการกระทำความผิดกฎหมาย

ทำให้วิธีการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมภายใต้กรอบทศนะยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มุ่งเน้น “การฟื้นฟูสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล” ด้วยการประชุมผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย คือ ผู้กระทำผิดเหยื่ออาชญากรรม ผู้แทนชุมชน เจ้าหน้าที่ผู้ประสานงาน และอาจมีผู้สนับสนุนของ คู่กรณีหรือผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยก็ได้ โดยให้ความสำคัญกับเหยื่อของอาชญากรรมและชุมชนที่ได้รับผลกระทบเป็นศูนย์กลาง ซึ่งแตกต่างจากกระบวนการทศนะเชิงแก้แค้นทดแทน อันเป็นกระบวนการทศนะ กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักของสังคม ที่ให้ความสำคัญต่อการลงโทษผู้กระทำผิด และหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม และในขณะเดียวกันก็ละเลยเหยื่อของอาชญากรรมและชุมชน

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงเรื่องความรุนแรงในครอบครัวตามความหมายของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 เฉพาะคดีความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สมรส แนวคิดทฤษฎีการลงโทษตามกระบวนการยุติธรรมในปัจจุบัน และมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับคดีความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นระหว่างสามีภริยา

2. เพื่อศึกษาถึงความเป็นมา แนวความคิด หลักการ และลักษณะพิเศษของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ตามปณิญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในเรื่องทางอาญา

3. เพื่อศึกษาถึงกฎหมายที่เป็นบทลงโทษต่อผู้กระทำความผิด ตลอดจนการคุ้มครองผู้ถูกกระทำในคดีความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สมรสตามกฎหมายในประเทศไทย โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในคดีอาญาของ ประเทศเยอรมัน ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศออสเตรเลีย

4. เพื่อศึกษาถึงการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ด้วยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conference) และวิธีการลงโทษโดยที่ประชุม (Circle Sentencing) มาปรับใช้เพื่อเบี่ยงเบนคดีความรุนแรงในครอบครัว ตามความหมายของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ชั้นสังคมของพนักงานอัยการ เฉพาะคดีความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สมรส ควบคู่กับกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เพื่อให้เกิดความเหมาะสม

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

ในคดีความรุนแรงในครอบครัว ตามความหมายของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 เฉพาะคดีความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สมรสนั้น ได้กำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาคดีเกี่ยวกับคดีความรุนแรงในครอบครัว โดยมีรูปแบบการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่เป็นการดึงข้อพิพาทขึ้นสู่การพิจารณาของศาลทั้งหมดโดยไม่จำเป็น ทั้งๆ ที่เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 นี้ ต้องการที่จะกำหนดรูปแบบ วิธีการ และขั้นตอนที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป โดยให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกลับตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้ ประกอบกับเด็กเยาวชน และบุคคลในครอบครัวมีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐ จากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม และไม่ประสงค์จะลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิด

หากในชั้นสังคมของพนักงานอัยการนี้ มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ด้วยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conference) และวิธีการลงโทษโดยที่ประชุม (Circle Sentencing) มาปรับใช้เพื่อเบี่ยงเบนคดีความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สมรสควบคู่กับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ตามกระบวนการยุติธรรมที่เป็นอยู่ จะส่งผลทำให้ผู้กระทำความผิดได้แสดงออกซึ่งความสำนึกในการกระทำของตนและรับผิดชอบในผลของการกระทำ สามารถช่วยแก้ปัญหาไม่ให้เกิดการกระทำผิดที่เกิดขึ้นกระทบต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ และยังเกิดผลดีกับผู้เสียหายที่ได้มีโอกาสได้เข้าใจถึงสาเหตุของการกระทำความผิด อีกทั้งยังเป็นการลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลโดยไม่จำเป็น เป็นการลดภาระหรือลดขั้นตอนการพิจารณาคดีของศาลได้อีกช่องทางหนึ่ง และย่อมทำให้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้รับการแก้ไขเยียวยา ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพ ครอบครัวกลับคืนสู่สภาวะปกติ ไม่เกิดความแตกแยก สมดังเจตนารมณ์ของกฎหมายได้ต่อไป

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษามุ่งเน้นศึกษาถึงเรื่องความรุนแรงในครอบครัว ตามความหมายของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 เฉพาะคดีความรุนแรงในครอบครัวซึ่งเกิดขึ้นระหว่างคู่สมรสเท่านั้น ศึกษาทฤษฎีการลงโทษในปัจจุบัน ศึกษาถึงมาตรการด้านโทษต่อคดีความรุนแรงในครอบครัวที่เป็นความผิดทางอาญาระหว่างสามีภริยาทั้งของไทยและต่างประเทศ ศึกษาแนวความคิด หลักการ ลักษณะพิเศษ ตลอดจนรูปแบบของ

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การเสนอแนวทางในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ด้วยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conference) และวิธีการลงโทษโดยที่ประชุม (Circle Sentencing) มาปรับใช้ในชั้นสังคมของพนักงานอัยการ เพื่อเบี่ยงเบนคดีความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สมรส ควบคู่กับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ตามกระบวนการยุติธรรมที่เป็นอยู่

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

เป็นการศึกษาโดยการวิจัยเอกสาร โดยศึกษาจากตำราหนังสือ บทความ เอกสารการวิจัย ผลงานทางวิชาการอื่นๆ ด้วยทฤษฎีหมายที่เกี่ยวข้องกับคดีความรุนแรงในครอบครัว และกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในเรื่องทางอาญา และกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุปปัญหาการวิจัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบและเข้าใจถึงเรื่องความรุนแรงในครอบครัวตามความหมายของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 เฉพาะคดีความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สมรส แนวคิดทฤษฎีการลงโทษตามกระบวนการยุติธรรมในปัจจุบัน และมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคดีความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นระหว่างสามีภรรยา
2. ทำให้ทราบและเข้าใจถึงความเป็นมา แนวความคิด หลักการ และลักษณะพิเศษของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ตามปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในเรื่องทางอาญา
3. ทำให้ทราบและเข้าใจถึงกฎหมายที่เป็นบทลงโทษต่อผู้กระทำความผิด ตลอดจนการคุ้มครองผู้ถูกกระทำในคดีความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สมรสตามกฎหมายในประเทศไทย โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในคดีอาญาของประเทศเยอรมัน ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศออสเตรเลีย
4. ทำให้ทราบและเข้าใจถึงประโยชน์ของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ด้วยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conference) และวิธีการลงโทษโดยที่ประชุม (Circle Sentencing) มาปรับใช้เพื่อเบี่ยงเบนคดีความรุนแรงในครอบครัว ตามความหมายของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ในชั้นสังคมของ

พนักงานอัยการ เฉพาะคดีความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สมรส ควบคู่กับ
กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก